

SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 15/2022, ss. 269-281
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2022.15(16)
www.sej.mazowiecka.edu.pl

Małgorzata Bułkowska

Szkoła Podstawowa im. Stanisława Staszica w Wąpielsku

KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI KLUCZOWYCH UCZNIÓW SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. STANISŁAWA STASZICA W WĄPIELSKU

SHAPING THE STUDENTS' KEY COMPETENCES
IN THE PRIMARY SCHOOL IN WĄPIELSK

Abstrakt

Kompetencje kluczowe są zbiorem umiejętności i kompetencji, jakie powinien posiadać człowiek by swobodnie i w pełni mógł poruszać się w życiu codziennym, zarówno prywatnym jak i zawodowym. Na bazie tych kompetencji budowana jest podstawa programowa oraz określone są metody i formy kształtowania tych kompetencji. Kompetencje kluczowe podzielone są na osiem grup, które zawierają w poszczególnych grupach wszystkie kompetencje przydatne człowiekowi. Znajdują się wśród nich między innymi kompetencje językowe, cyfrowe, obywatelskie czy przedsiębiorczości. Przy każdej kompetencji wymienione

Abstract

Key competences are a set of skills and competences that a person should have in order to be able to move freely and fully in everyday life, both private and professional. On the basis of these competences, the core curriculum is built and the methods and forms of shaping these competences are defined. Key competences are divided into eight groups, which contain in individual groups all the competences useful for a human being. Among them are language, digital, civic and entrepreneurial competences. For each competence, the methods, methods and forms of teaching are listed that help to

są sposoby, metody i formy nauczania pomagające w swobodniejszym przekazywaniu wiedzy, wydajniejszej nauce, ale również optymalizujące to nauczanie w celu osiągnięcia jak najlepszych efektów. Każda kompetencja zawiera zbiór przymiotów charakterystyczny dla tej grupy, zawiera również wskazówki i sugestie do optymalizacji procesu uczenia się oraz nauczania. Kompetencje kluczowe określone zostały w dokumencie Rady Europejskiej jako zalecenia i zostały w nim usystematyzowane, opisane na tyle dokładnie by mogły być wykorzystywane jako pomoc i drogowskaz. Powyższe kompetencje są na bieżąco aktualizowane i weryfikowane uwzględniając postęp oraz zmiany, zarówno gospodarcze jak i społeczne. Wszystko to ma na celu optymalizację i przystępność nauczania i uczenia się.

SŁOWA KLUCZOWE

kompetencje kluczowe, metody i formy kształcenia, optymalizacja form i metod nauczania

transfer knowledge more freely, learn more efficiently, but also optimize this teaching in order to achieve the best results. Each competence contains a set of attributes specific to this group, it also includes tips and suggestions for optimizing the learning and teaching process. The key competences have been defined in a document of the European Council as recommendations and have been systematized therein, described in sufficient detail so that they can be used as an aid and a signpost. The above competences are updated and verified on an ongoing basis, taking into account progress and changes, both economic and social. All of this is aimed at the optimization and accessibility of teaching and learning.

KEYWORDS

key competences, methods and forms of education, optimization of forms and teaching methods

1. Wprowadzenie

Edukacja nie jest rzeczą nową, ale od wieków prowadzone są różne formy i sposoby nauczania. Wraz z postępem, doświadczeniem i zmianami na wszystkich płaszczyznach życia zmieniają się również formy i metody nauczania. Na przestrzeni tych lat wiele się zmieniło poza jedną rzeczą – cel, jakim jest edukowanie młodych ludzi. Zmieniają się dzieci, poprzez socjalizację zdeterminowaną postępem, zmienia się szkoła w sensie organizacji, zmienia się powoli system kształcenia. Niezmienny jednak cel jest priorytetem, pragniemy edukować dzieci tak, by swobodnie mogły się poruszać w zmieniającej się rzeczywistości. Tak, by mogły nie tylko się odnaleźć, ale pręźnie ją budować i aktywnie w niej uczestniczyć, by mogły osiągać założone cele i spełniać marzenia, by żyło im się lepiej, lżej. Globalizacja świata, łączenie się kultur, zmiany kulturowe, ekonomiczne i postęp determinują zmiany zachodzące w szkole. Zmiany gospodarcze, postęp dają również nowe możliwości, nowe narzędzia, badania i ich wyniki są pomocne w zmianach i optymalizacji procesu nauczania. Jako członek Unii Europejskiej podpisaliśmy traktaty, które pozwalają korzystać z dobrodziejstw szerszej nauki, doświadczeń, badań i postępu. Otrzymaliśmy tym samym dostęp, ale też możliwość tworzenia

i korzystania z dokumentów, w których zapisane są cele, metody i kompetencje, które mają być drogowskazem i pomocą w prowadzeniu tejże edukacji. Właśnie w jednym z takich dokumentów zapisane są „Zalecenia Rady Europejskiej”, są one podstawą w dalszej części do pokazania czym są kompetencje kluczowe, czyli co jest pomocne w prawidłowym, najbardziej optymalnym procesie nauczania i uczenia się. Dokument ten został stworzony dla ujednolicenia, usystematyzowania, a przede wszystkim pomocy w wielości metod, kompetencji i metod nauczania. Zakłada on, że każda osoba ma prawo i powinna mieć możliwość do dobrej jakości kształcenia, szkolenia i uczenia się. Dodatkowo będzie ono włączające i trwające przez całe życie w celu nabywania umiejętności, ale również ich utrzymania. Założeniem tegoż dokumentu jest również to, że umiejętności zdobyte w odpowiedni sposób pozwolą w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, ale również co bardzo istotne w sposób skuteczny radzić sobie na rynku pracy, który nieustannie się zmienia.

2. Kompetencje kluczowe w ujęciu teoretycznym

Niezbędne jest pokazanie i dokładne omówienie czym są kompetencje kluczowe, to pozwoli na analizę metod i form kształtujących kompetencje kluczowe. Otaczający nas świat zmienia się z każdą chwilą, tempo tych zmian jest bardzo szybkie. Korzystanie w pełni z dobrodziejstw, jakie oferuje postęp i zmiany z nim związane wymaga odpowiednich umiejętności i kompetencji, które to również podlegają zmianom i udoskonaleniom (Kwiatkowski, 2018, s.27). Zmiany gospodarcze, zmiany w zachodzące w otoczeniu, ale też wszystkie pozostałe zmiany zrodzone w postępie i ewolucji wymagają coraz to nowych, szerokich kompetencji i umiejętności by móc poprawnie i swobodnie funkcjonować w coraz to nowszej terażniejszości i przyszłości. Kompetencje, o których tu mowa to właśnie kompetencje, zwane kluczowymi. Kompetencje kluczowe to takie kompetencje, które są wszystkim potrzebne do samorealizacji, zatrudnienia, rozwoju personalnego, asymilacji społecznej, zrównoważenia stylu oraz udanego życia, kierowania swoim życiem w sposób prozdrowotny, aktywności obywatelskiej, a wszystko ma mieć zastosowanie w pokojowych społeczeństwach. Rozwój związany z kompetencjami jest zaplanowany jako perspektywa uczenia się całe życie, od wczesnego dzieciństwa przez całą dorosłość i dokonuje się tego uczenia za pomocą form formalnych, poza formalnych i nieformalnych z zastosowanie we wszystkich kontekstach, czyli szkoła, rodzina, miejsce pracy, otaczające sąsiedztwo czy inne społeczności (Zalecenia Rady, 22.05. 2018). Dlatego też tak bardzo istotne jest, aby zostały one konkretyzowane i opisane by mogły ułatwiać samorealizację, zatrudnienie czy aktywne uczestnictwo w życiu społecznym. Są one niezbędne i konieczna jest ich ciągła aktualizacja odpowiadając na zmiany wynikające z postępu, nieodzowne jest ich wykorzystanie i dostosowanie do współczesnego systemu kształcenia. Kompetencje kluczowe zatem są swoistym kluczem, który ma za zadanie otwierać metaforyczne drzwi do efektywnego funkcjonowania, sukcesu i współczesnego świata. Zdefiniować je można jako połączenie wiedzy,

czyli ugruntowane pojęcia, liczby, idee, teorie czy fakty z danej dziedziny mające na celu zrozumienie owej z umiejętnościami, czyli zdolnością do korzystania z posiadanej lub zdobywanej wiedzy z postawą, która jest skłonnością i gotowością do działania i przyjmowania wiedzy. Kompetencje kluczowe zatem stanowią odpowiedź na bieżącą potrzebę trwałego wzrostu gospodarczego, osiąganego przy włączeniu społecznemu, spójności i rozwijaniu kultury. Zostały one określone w zaleceniach Rady Europejskiej z dnia 22.05.2018 r. i wyróżniają osiem kluczowych kompetencji, takich jak: kompetencje w zakresie zrozumienia oraz tworzenia informacji, kompetencje w zakresie wielojęzyczności, kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii oraz inżynierii, kompetencje cyfrowe, kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się, kompetencje obywatelskie, kompetencje w zakresie przedsiębiorczości, kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej (Zalecenia Rady, 22.05.2018).

Powyższe kompetencje opisują jaka jest potrzebna wiedza, jakie powinno się posiadać umiejętności i jaką postawę powinien posiadać dorosły człowiek, żeby mógł w pełni i swobodnie funkcjonować w rzeczywistości, która go otacza, i która się zmienia nieustannie. W uzasadnieniu do dokumentu Rady Europejskiej jest zapisane, że samo zapamiętywanie faktów i odpowiednich procedur, mimo że kluczowe jest niewystarczające by zagwarantować postępy i sukcesy na odpowiednim poziomie. Kompetencje kluczowe zawierają narzędzia pozwalające na wdrożenie w życie w czasie rzeczywistym tego, czego się uczymy, kierując się przy tym odpowiednimi celami takimi jak idee, nowe teorie, produkty i wiedzę (Zalecenia Rady, 22.05.2018).

Pierwsza z wymienionych kompetencji, czyli kompetencje w zakresie zrozumienia i tworzenia informacji jest opanowaniem języka ojczystego w stopniu na tyle zaawansowanym by umożliwił on rozwój indywidualny oraz zdolności poznawcze pozwalające odpowiednio interpretować świat i relacje międzyludzkie. Znajomość języka ojczystego by sprostać wytycznym powinna być składową znajomości słownictwa, gramatyki funkcjonalnej i funkcji języka, znajomość podstawowego zakresu tekstów literackich i innych, umiejętność posługiwania się językiem w mowie i piśmie, gromadzenia i przetwarzania informacji, wrażliwość na jego walory estetyczne (Zalecenia Rady, 22.05.2018).

Kolejna kompetencja to kompetencja w zakresie wielojęzyczności i jest to porozumiewanie się w językach obcych w tym samym wymiarze co w języku ojczystym. Znaczący to tyle, że skład będzie taki jak w przypadku języka ojczystego jednak dodatkowo konieczne jest tutaj posiadanie umiejętności mediacji oraz rozumienia różnic kulturowych. Rada Europejska w swoim dokumencie zwraca uwagę, że Europejczycy coraz częściej żyją w rodzinach czy społecznościach dwujęzycznych, a nawet wielojęzycznych co wydatnie wpływa na konieczność poszerzania tej kompetencji w sposób szczególny. Pozytywna postawa w tej kompetencji obejmuje również różnorodność kulturową i konieczność swobodnego poruszania się między nimi w mowie i piśmie, uzupełniając je również o zwroty, fakty, preferencje nieformalne (Zalecenia Rady, 22.05.2018).

Dalsza kompetencja zawarta w dokumencie to kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii. W przypadku tej kompetencji istotne są nie tylko sam proces oraz czynność, ale również wiedza i wszystko to na podstawie umiejętności liczenia. Chodzi tutaj o umiejętne wykorzystanie umiejętności rozwijania i korzystania z myślenia matematycznego w rozwiązywaniu problemów życia codziennego, przy czym istotna jest tutaj najbardziej umiejętność liczenia. Zalicza się do tej kompetencji takie szczegółowe zdolności jak myślenie logiczne i przestrzenne, umiejętność prezentowania oraz wykorzystywania wzorów, tabeli, modeli czy wykresów. Naukowe czynniki tej kompetencji to chęć i zdolność wykorzystywania istniejących zasobów wiedzy wraz z metodologią do formułowania problemów naukowych oraz do jednoczesnego umiejętnego wykorzystania ich w procesie rozwiązywania czy odpowiedzi na potrzeby i pragnienia ludzi. Kompetencja ta obejmuje również rozumienie zmian, które powoduje działalność ludzka oraz poszczególnych jednostek. Niezbędne w tej kompetencji są wiedza matematyczna, obejmująca rzetelną umiejętność liczenia, rozumienie terminów matematycznych, znajomość miar i struktur, operacji matematycznych wraz ze sposobami ich prezentowania, umiejętność zadawania pytań i zdolność odpowiadania na nie (Zalecenia Rady, 22.05.2018). Wszystko to sprowadza się do posiadania wiedzy matematycznej, umiejętności swobodnego korzystania z niej, zastosowania w sytuacjach codziennych na kanwie zarówno życia prywatnego jak i zawodowego. W odniesieniu do nauki i techniki konieczne jest posiadanie wiedzy z zakresu zasad rządzących naturą, pojęć naukowych, technik oraz produktów, zasad i metod wykorzystywanych w nauce, niezbędne jest również posiadanie wiedzy i rozumienia w jaki sposób nauka i technologia wpływają na świat przyrody. Istotna jest tutaj zdolność wykorzystania posiadanej wiedzy, danych naukowych, narzędzi i urządzeń technicznych i na podstawie dowodów rozwiązywania problemów naukowych, podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosków. Przydatne są tutaj na pewno w kontekście zarówno danej osoby jak i społeczności oraz zagadnień lokalnych ciekawość, zainteresowanie, zaangażowanie, etyka, bezpieczeństwo, wytrwałość.

Następująca z wymienionych kompetencji to kompetencje cyfrowe, obejmują one kompetentne i krytyczne wykorzystywanie technologii cyfrowych właściwie na każdej płaszczyźnie. Można więc tutaj wymieniać wiele dziedzin, zaliczamy tutaj między innymi wykorzystanie komputerów do pomocy w ocenie, tworzenia nowego, prezentacji czy wymiany informacji. Jeśli mowa o wymianie informacji to nie jest to tylko szukanie informacji w sieci czy porozumiewanie się w ramach pracy, ale szeroko rozumiana wymiana informacji przy uczestnictwie w sieciach współpracy (Krajka, 2010, s.86). W tej kompetencji najważniejsza jest wiedza, umiejętności i postawy i wynikają one z bardzo dobrej znajomości natury, zadawania sobie sprawy z możliwości jakie daje swobodne korzystanie z technologii informatycznych w życiu codziennym, zarówno osobistym jak i społecznym. Jeśli mowa o wiedzy to można tutaj wymienić umiejętność z korzystania i wykorzystania aplikacji komputerowych, zarówno tych programowych jak i tych znajdujących się w sieci, jednocześnie ważna jest tutaj świadomość zagrożeń występujących w korzystaniu z sieci internetowych. Nieodzowna jest tutaj umiejętność

poszukiwania informacji, odpowiedniego ich gromadzenia i przetwarzania wraz z właściwym ich wykorzystaniem w sposób swobodny, systematyczny i ze szczególną uwagą na wartość poznawczą i rzeczową. Rozwijanie się w tej kompetencji wiąże się również z udziałem i zainteresowaniem w różnego rodzaju społecznościach sieciowych, także w celach kulturalnych, zawodowych i społecznych.

Inną kompetencją są kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się. W przypadku kompetencji uczenia się zalicza się tutaj zdolność konsekwentnej oraz wytrwałej edukacji, zarówno szkolnej jak i osobistej przy jednoczesnym efektywnym i świadomym zarządzaniu czasem oraz informacjami. Jest to również przetwarzanie informacji, przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności przy jednoczesnym poszukiwaniu i korzystaniu ze wskazówek. Najważniejsza w tym przypadku jest motywacja i wiara we własne możliwości, niezbędna jest wiedza, umiejętności i postawa. Konieczna jest również samoświadomość, czyli wiedza jakie strategie uczenia się są dla danej jednostki najlepsze, posiadanie wiedzy o swoich umiejętnościach i kwalifikacjach. Żeby mówić o umiejętności uczenia się należy zacząć od podstawowych umiejętności jakimi są czytanie, pisanie, liczenie oraz umiejętności korzystania z technologii informacyjnych, komunikacyjnych niezbędnych do kontynuowania uczenia się. Te umiejętności konieczne są by móc docierać do nowej wiedzy, odpowiednio je przetwarzać, przyswajając, ale również wykorzystywać (Zalecenia Rady, 22.05.2018). Inne konieczne umiejętności w procesie uczenia się to samodyscyplina, zarządzanie własnymi wzorcami uczenia się, wytrwałość, koncentracja, samodzielność czy krytyczna refleksja. Samodzielność jest tu połączona z samodyscypliną, ponieważ uczenie się wymaga czasu na samodzielną naukę, doksztalcanie się oraz współpracę z grupami innych uczących się. W procesie uczenia istotne jest również nastawienie na rozwiązywanie problemów, sprzyja to samemu procesowi, ponieważ pozwala to swobodniej pokonywać przeszkody i pozwala na zmiany zarówno samego procesu jak i modyfikacje posiadanej wiedzy. W tej kompetencji istotna jest również chęć do wykorzystywania do uczenia się doświadczeń życiowych, a także wykorzystywanie ciekawości jako elementów postawy pozytywnej.

Kolejna kompetencja to kompetencje obywatelskie, czyli takich jak kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe. Mają one za zadanie w pełnym zakresie przygotować osoby do skutecznego i konstruktywnego włączenia w życie społeczne i zawodowe, wliczając w to rozwiązywanie konfliktów na różnym tle. Kompetencja ta ma za zadanie przygotować osoby do swobodnego i pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim, do czego niezbędna jest znajomość podstawowych pojęć i struktur społecznych, a także politycznych, niezbędne jest poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa (Zalecenia Rady, 22.05.2018). Do niezbędnej wiedzy, umiejętności i postaw zaliczamy tutaj dobro osobiste i społeczne, co w tym przypadku będzie optymalnym zdrowiem, zarówno fizycznym, jak i psychicznym, przyczynia się do tego odpowiedni styl życia. Kolejnym, niezbędnym warunkiem powodzenia tej kompetencji jest rozumienie zasad postępowania oraz reguł zachowania, wszystko zgodnie z zasadami i regułami ogólnie przyjętymi w danym środowisku i społeczeństwach. Żeby mieć pojęcie o takich zasadach, należy mieć wiedzę odnośnie podstawowych pojęć, ale też zasad

dotyczących osób, społeczeństwa, organizacji zawodowych, grup różnego typu, kultury, równości płci i niedyskryminacji (Zalecenia Rady, 22.05.2018). By móc swobodnie poruszać się w tematach obywatelskich należy również mieć szeroką wiedzę, znać, a przede wszystkim rozumieć co to jest wielokulturowość, tożsamość kulturowa, tożsamość międzynarodowa, ale również jakie interakcje zachodzą w wymiarach społeczno-ekonomicznych. Do wypełnienia tej kompetencji konieczna jest również tolerancja, empatia, zaufanie, rozsądne negocjacje, wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia. Konieczna jest również zdolność radzenia sobie ze stresem, frustracją, asertywność, współpraca i prawość, demokracja, równość, prawa obywatelskie, sprawiedliwość. Nieodzowna jest również wiedza o współczesnych wydarzeniach, nie tylko lokalnych, ale także globalnych, to samo tyczy się historii i dorobku ludzkości. Wiedza ta jest również konieczna w rozumieniu zasad, polityki, celów i świadomości jaką kierują się środowiska polityczne i ruchy społeczne. Wiedza taka ułatwia nieskrępowane oraz efektywne uczestniczenie i zaangażowanie w działania publiczne, możliwość solidarności. Zaliczamy tutaj również zaangażowanie i rozwiązywanie problemów, które pojawiają się w życiu społecznym lokalnym i globalnym. Wymienia się tutaj konkretne umiejętności takie jak twórcza oraz krytyczna refleksja, konstruktywne uczestnictwo w życiu społecznym na różnych poziomach, umiejętność podejmowania decyzji, również na poziomie udziału w głosowaniach różnej skali oddziaływania. W kompetencji tej również ważna jest prawidłowa postawa, która wyraża się poszanowaniem praw człowieka niezależnie od jego światopoglądu, przynależności do grup etnicznych, wyznawanego systemu wartości, czyli uznanie i poszanowanie różnic między ludźmi. Udział w życiu społeczno-politycznym powinien być konstruktywny, czyli wspierający różnorodność i spójność społeczną oraz zrównoważony rozwój.

Przedostatnia kompetencja kluczowa zawartą w dokumencie Rady Europejskiej to kompetencje w zakresie przedsiębiorczości. W definicji czytamy, że jest to zdolność do wcielania pomysłów w czyn. Działanie to obejmuje innowacyjność, kreatywność, planowanie przedsięwzięć, ale również podejmowanie ryzyka z tym związanego (Zalecenia Rady, 22.05.2018). Przedsiębiorczość wymaga jednak odpowiedniej wiedzy, która obejmuje zdolność rozpoznawania dostępnych możliwości, zarówno na kanwie osobistej, ale również zawodowej i gospodarczej w kontekście pracy i życia ludzi w odniesieniu do ogólnych zasad w niej panujących, a także szans i wyzwań. Pozostałe przymioty to bycie etycznym, proaktywnym w planowaniu, organizowaniu, zarządzaniu, analizowaniu, ale również komunikacji, zdolność negocjacji oraz ocenie ryzyka.

Ostatnią już kompetencją kluczową są kompetencje w zakresie świadomości oraz ekspresji kulturalnej. W tej kompetencji znaczenie ma twórcze wyrażanie idei, uczuć i doświadczeń za pomocą powszechnie znanych środków wyrazu, takich jak muzyka, teatr, literatura czy sztuki wizualne. Niezbędna wiedza i umiejętności dla tej kompetencji to świadomość dziedzictwa, zarówno lokalnego jak i globalnego, rozumienie różnorodności kulturowej i językowej oraz znaczenia czynników estetycznych. Istotne jest kształcenie uczniów zawierające takie elementy, żeby wykształcać komunikacyjną kompetencję interkulturową (Byram, 2020). Konieczna jest również wrażliwość na sztukę

i przyjemność z odbioru poprzez różnorodne środki przekazu. Ekspresja kulturalna jest niezbędna w wielu sytuacjach zawodowych, a pozytywna postawa obejmująca kreatywność i chęć pielęgnowania zdolności estetycznych pomaga w ekspresji.

3. Egzemplifikacja metod i form kształtujących kompetencje kluczowe w zakresie wielojęzyczności

Przedstawione powyżej kompetencje kluczowe dotyczą całości procesu nauczania, dotyczą okresu od wczesnego dzieciństwa do dorosłości, mnie jednak najbardziej interesuje kompetencja druga, czyli kompetencja dotycząca wielojęzyczności. Jest to coś, czym zajmuję się od lat i realizuję się w tym. W mojej pracy stosuję kilka metod i form nauczania, są to: gramatyczno-tłumaczeniowa, naturalna, komunikatywna, metoda projektu, metody pogładowe, podająca, zajęć praktycznych (Goźlińska, 1997, s.65).

Pierwsza z nich, metoda gramatyczno-tłumaczeniowa jest jedną z najstarszych metod nauki języków obcych, stosowana jest już od XIX w. i jak nazwa wskazuje skupia się na gramatyce. Polega na tłumaczeniu z języka ojczystego na język obcy, tłumaczy się pojedyncze słowa albo wyrażenia z języka obcego na ojczysty i odwrotnie. Jak sama nazwa wskazuje metoda ta koncentruje się głównie na regułach gramatycznych, uczeń ma potrafić używać danych reguł gramatycznych w tłumaczeniu z języka ojczystego na obcy bądź odwrotnie. Metoda ta stanowi niejako fundament do dalszej pracy nad językiem, jest podstawą budowania prawidłowości wypowiedzi (Metoda gramatyczno-tłumaczeniowa). Zaletą takiej metody jest obszerna wiedza na temat gramatyki poprzez bardzo szczegółowe podejście do reguł i ich zastosowania, podejście takie daje również efekty u uczniów w rozumieniu i posługiwaniu się regułami gramatycznymi w języku ojczystym. Stosuję tę metodę, ponieważ dzieci najłatwiej przyswajają reguły gramatyczne, prościej jest im poprawnie budować zdania. Metoda ta daje pozytywne efekty w części uczniów uczących się czysto teoretycznie, takich, którzy potrzebują sztywnych reguł i ich zrozumienia. Znajomość gramatyki na odpowiednim poziomie staje się u nich podwaliną do zdobywania kolejnych etapów nauki, możliwości rozwijania znajomości języka.

Kolejna metoda, naturalna opiera się na prowadzeniu zajęć w języku angielskim co powoduje, że dzieci uczą się języka w sposób naturalny, łatwiejszy. Nauczyciel mówi używając słów prostych, powtarzając frazy na kilka różnych sposobów i przy użyciu mimiki oraz gestów (Metoda naturalna). Sposób taki jest bardzo dobrze przyjmowany przez dzieci, jest niewymuszony i szybciej dzieci pojmują polecenia. Jest to metoda przeciwna właściwie do poprzedniej gramatyczno-tłumaczeniowej, ponieważ najważniejszym jej celem jest mówienie. Uczeń ma powtarzać i mówić, a nauczyciel delikatnie koryguje ewentualne błędy językowe czy wymowy. Metoda ta przynosi bardzo dobre efekty u moich uczniów, nie mają problemów z wysławianiem się czy skrępowaniem przed mówieniem. U moich uczniów powoduje to również inny rodzaj skupienia, ukierunkowanie na język angielski i staranie się zrozumienia tego czego od nich oczekuję, a nie

rozumienie w języku polskim i konieczności w kolejnej czynności tłumaczenia sobie na język angielski moich poleceń. Ważne jest tutaj osłuchanie się, skoncentrowanie na samym rozumieniu i wykorzystaniu wiedzy. Zauważyłam, że metoda ta działa wzmacniająco i stymulująco na uczniów, którzy chętniej uczestniczą w pełni w zajęciach, ponieważ rozumieją i zachęca to ich do bardziej wyłożonej pracy.

Metoda komunikatywna jest kolejną metodą nauczania języka angielskiego, polega ona na nauczaniu języka komunikatywnego, który ma zastosowanie w codziennym życiu. Uczeń ma osiągnąć płynność komunikacyjną, na tyle, żeby poradzić sobie w załatwianiu spraw codziennych, umieć się porozumieć. Można wyodrębnić cztery cechy tej metody: pierwsza to nacisk na interakcje, druga to zachęcanie do aktywności w rozmowie, trzecia to używanie anglojęzycznych tekstów do nauki, czwarta zaś to nauka gramatyki w sposób niewymuszony (Najpopularniejsze metody...). Połączenie tych cech daje bardzo dobre efekty, uczeń, który najpierw się osłucha, później stara się powtarzać i układać własne wypowiedzi uczy się szybciej i łatwiej. Naturalnie zapamiętuje wiele słów i potrzebnych zwrotów, gramatyka jest tutaj łatwiej przyjmowana, szybciej pojmowana. Z mojego doświadczenia wynika, że nieodzowne jest tutaj wprowadzanie niezbyt dużej ilości słów w jednym czasie, jednak sukcesywnie wtedy percepcja moich uczniów jest większa i lepsza jest przyswajalność zdobywanej wiedzy. Stosuję w przypadku tej metody zwiększoną ilość dialogów, które przygotowuję w postaci gotowych szablonów dostępnych w literaturze fachowej. Wprowadziłam również w mojej szkole dialogi, które są jakby klamrą i zostają z nami na dłużej, w zależności od posiadanej przez uczniów wiedzy powoli budujemy własne dialogi i kolejno, wraz ze zwiększającą się wiedzą, zasobem słów sukcesywnie je rozbudowujemy. Metoda ta jako najbardziej naturalna pozwala również na wprowadzanie nowych pojęć w sposób bardziej zrozumiały z jednoczesnym ich zastosowaniem w praktyce. Ukierunkowanie tej metody jest zdecydowanie na swobodne posługiwanie się językiem w życiu codziennym i umiejętność nawiązania interakcji.

W przypadku tej metody, jakże istotnej uważam, bierzemy udział w programie POWER, czyli Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój. Jest to program ponadnarodowej mobilności uczniów i polega na wymianie uczniów między szkołami z różnych krajów, na zasadzie szkół partnerskich. Wymiany takie to zwykle 7-14 dniowe wyjazdy grupowe. Celem tego programu jest wzmacnianie kompetencji kluczowych uczniów w zakresie wielojęzyczności, ale również pozostałych, między innymi obywatelskich, osobistych, społecznych czy świadomości kulturalnej. Uczniowie nabywają w trakcie takiego wyjazdu wiedzę w ramach programu mobilności w ramach zajęć formalnych i poza formalnych. Tematem takich zajęć są zagadnienia dowolne, jednak muszą się one wpisywać w podstawę programową (Ponadnarodowa mobilność uczniów). Z doświadczenia zdobytego podczas tego typu aktywności zauważalna jest różnica w nauce i przyswajaniu wiedzy uczniów. Wyjazdy takie są silnie motywujące do nauki, a ona sama odbywa się w sposób zdecydowanie płynniejszy od nauczania klasowego. Uczniowie motywują się wzajemnie oraz w ramach obserwacji otoczenia, dodatkowym jest fakt, że bez znajomości języka nie są w stanie funkcjonować w tamtym środowisku

co jest chyba najcenniejszą motywacją. Dzieci uczestniczące w takich programach, wyjazdach rozwijają również wiele innych umiejętności oraz poprawiają swoje zdolności funkcjonowania w globalnym świecie. Niejednokrotnie wyjazdy takie są najlepszą motywacją do wyťažonej pracy i potrzeby sięgania wyżej, osiągnięcia więcej.

Następną metodą nauczania jest metoda projektu. Zaletą tej metody jest zaangażowanie uczniów do pracy. Poprawne i ciekawe zaplanowanie projektu przynosi efekty w postaci swobodniejszego realizowania podstawy programowej. Poprzez swobodniejsze podejście i przede wszystkim zaangażowanie do pracy ucznia. Dzięki zaangażowaniu dzieci zdobywają wiedzę i rozwijają swoje umiejętności, kształtują też swoje postawy, w szczególności otwartość, ciekawość i odkrywanie. Przygotowanie projektu pozwala również rozwijać odpowiedzialność, samosterowność, przy pracy grupowej komunikację i zdolności zarządzania (Krawiec, Gendera, Frankowska, 2019). Jest to najbardziej rozwijająca forma kształcenia, ponieważ łączy w sobie wiele elementów i otwiera uczniów dając im szansę na popełnianie błędów i samorozwój. W mojej pracy stosuję projekty grupowe, ponieważ z mojego doświadczenia wynika, że praca w grupach daje lepsze wyniki. Uczniowie wzajemnie motywują się do działania, do poszukiwania nowych rozwiązań, zupełnie inaczej prezentuje się kreatywność, jeśli nie jest ona propozycją tylko jednej osoby. Przeprowadzając tzw. „burzę mózgów” wywołuje się potrzebę posiadania większej wiedzy i konieczność korzystania ze źródeł dodatkowych co wydatnie wpływa na zaznajomienie z tematem i możliwości poznawcze. Wiedza zdobywana w ten sposób jest lepiej i szybciej przyswajalna.

Dalsza metoda to metoda pogładowa. Jest to metoda, do której wykłady, pokazy, lektury, różnego rodzaju audycje i przedstawienia oraz maszyny dydaktyczne. Najczęściej używane są tutaj obrazy do zilustrowania tematu, zagadnienia, najlepsze efekty dają przedmioty, ponieważ lepiej wpływają na wyobraźnię, szczególnie w przypadku młodszych uczniów. Zgrabnie przygotowana prezentacja i przedstawienie tematu oddziałuje pozytywnie na wyniki nauczania (Basińska, 2017, s.32). Niestety jest to metoda przede wszystkim ćwicząca pamięć i nie daje radości z poznawania i nie rozwija twórczego myślenia jak poprzednia metoda projektu. Jednak jest ona jak metoda tłumaczeniowo – gramatyczna konieczna dla wybranej grupy uczniów i w tej właśnie grupie daje zasadniczo dobre efekty. W przypadku młodszych uczniów przygotowuję w miarę możliwości prezentacje przedmiotów, które to wydatnie wpływają na zapamiętywanie słownictwa. Wykorzystuje tu różne odniesienia, są to zarówno utwory literackie znane uczniom, ale również satyra i sztuka głęboka, wszystko w zależności od poziomu zaawansowania młodego pokolenia. Sprawdzają się tutaj dialogi z wykorzystaniem przedstawionego przedmiotu, anegdota i porównania oraz związków frazeologicznych. Metoda obrazkowa również musi posiadać odniesienie do powyższych jest wtedy łatwiej przyswajalna, a takie odniesienia zdecydowanie ułatwiają zapamiętywanie wyrazów (Szpotowicz, 2009).

Inną metodą to metoda podająca, polega ona na prelekcji, czyli przedstawieniu słownie przez nauczyciela opisu danego przedmiotu co znacznie odróżnia ją od poprzednich metod. Zalicza się do tej metody wykład informacyjny, czyli przekazywanie

usystematyzowanej wiedzy, pogadanka, czyli rozmowa z uczniami, w czasie przekazywane są treści oraz zadawane pytania. Kolejna forma to opowiadanie i jest przekazywanie w sposób atrakcyjny tematu zajęć (Basińska, 2017, s.29). Pozostałe formy to anegdota, prelekcja, odczyt albo opis. Stosując tą metodę staram się zawsze przygotować wypowiedź jak najbardziej ciekawie, żeby wzbudzić ciekawość i uwagę uczniów, dodatkowo zawiera ona pytania, żeby zaktywizować słuchaczy do czynnego udziału w zajęciach. Starając się jak najbardziej efektywnie uczyć moich uczniów stosuję tą metodę w niewielkim stopniu, ponieważ nie jest to najbardziej atrakcyjna metoda, zarówno ja, jak i moi uczniowie muszą włożyć dużo wysiłku by osiągnąć zamierzony skutek. Najczęściej prelekcja ta dotyczy tematów trudnych, dotyczących konkretnych rzeczy, miejsc czy zjawisk, które trudno jest przedstawić korzystając z pozostałych metod.

Ostatnią już metodą są zajęcia praktyczne i tutaj zaliczamy wszelkiego rodzaju zajęcia, w których uczniowie biorą udział, a nawet przygotowują je lub pomagają w przygotowaniu. Zaliczać tutaj będziemy wszelkiego rodzaju scenki, dialogi, przedstawienia, odgrywanie ról. Uczniowie bardzo chętnie czynnie biorą udział w zajęciach a powyższe formy najlepiej rozwijają swoje zdolności językowe w czynnym używaniu języka. Przygotowanie choćby tylko scenek tematycznych wymaga od nich zaangażowania, wyszukania odpowiedniego słownictwa, sprawdzenia poprawności gramatycznej, a także przygotowania odpowiednich atrybutów. Tak więc metoda ta łączy w sobie wiele form nauczania i jej efektem jest nie tylko swobodniejsza nauka, ale również bardziej komfortowe posługiwanie się językiem. W tym ostatnim pomocne mogą być inne formy tej metody takie jak gry i zabawy językowe, wprowadzają one takiego rodzaju odpoczynek i łatwiejszą przyswajalność danego tematu. Mogą to być również ćwiczenia indywidualne i grupowe, doskonale utrwalają dany temat, zasób słów czy gramatykę. Każde powtarzanie i ćwiczenie są pomocne w zapamiętywaniu i poprawie elastyczności w znajomości języka. Wykorzystywane tutaj metody i formy przekazu działają motywująco na uczniów, powodują u uczniów mniej zdolnych czy posiadających mniejszą wiedzę motywację do wyczerpanej pracy i uzupełnienia braków w porównaniu do swoich kolegów.

Podsumowanie

Przytoczone powyżej metody, w pełnej swojej gamie wykorzystywane w nauczaniu języka angielskiego mają niebagatelne znaczenie i są potrzebne, ponieważ wpływają wydatnie na jakość i efektywność nauczania. Tak jak te metody są wielorakie tak i dzieci są różne, dlatego stosując je w pełni jest szansa na zaspokojenie potrzeb każdego ucznia i ułatwienie mu zdobywania wiedzy w lepszym wymiarze poprawiając tym samym efekt końcowy. Każda z metod daje nie jednakowe efekty u różnych uczniów, w zależności od ich możliwości percepcji, zdolności indywidualnych, ale i potrzeb indywidualnych. Mimo konieczności zrealizowania podstawy programowej z pomocą metod i różnych

forma nauki możliwa jest w pewnym stopniu indywidualizacja nauczania i pomoc poszczególnym uczniom w rozwijaniu znajomości języka angielskiego.

Dynamicznie rozwijająca się rzeczywistość, a w wielu obszarach są to zmiany bardzo dynamiczne prowadzą do doskonalenia i ewolucji różnych działań. Dotyczy to również nauczania i jego ulepszania, zmian postępowych. Jak wskazują wyniki badań i zmieniająca się rzeczywistość konieczne jest wdrażanie oraz udoskonalanie distance learningu, czyli nauczania z wykorzystaniem zdalnego nauczania oraz platform dostępnych w Internecie, technologii komputerowych (Prensky, s.1-6 b). Pomagają w tym dostępne coraz częściej i powszechniej platformy, programy, a także wsparcie online (Knieja, Piotrowski, 2012, s.425-441). W przypadku nauki języka angielskiego do dyspozycji jest szereg platform posiadających w swojej ofercie programy i ćwiczenia na tyle zróżnicowane, że pozwalają ćwiczyć wszystkie sprawności językowe. Niewątpliwie wpływa to istotnie na efektywność procesu nauczania i procesu uczenia się języka angielskiego, obcego, a także wydatnie wpływa na jego jakość i atrakcyjność. Wykorzystanie do nauki języka interaktywnych gier wpływa na proces uczenia urozmaicając go nauką poprzez zabawę. Mądre korzystanie z dobrodziejstw techniki jest na pewno plusem i potrzebą czasów, zważywszy na mnogość zachowań destrukcyjnych i przestępczych w Internecie. Nie wszystkie również portale czy strony tematyczne są zgodne z prawem i potrzebami dziecka, często materiał w nich zawarty posiada wiele błędów leksykalnych czy stylistycznych. Moim zdaniem jednak jest to bardzo potrzebna forma, która mimo posiadanych negatywów jest właściwą drogą i jest bardzo potrzebna w nauczaniu.

Literatura

- Angielski.epolen.eu. *Metoda naturalna*. www.angielski.epolen.eu/?metoda-naturalna
- Basińska Anna. 2017. *Teoria w pigułce, Zestaw 8, Zeszyt 1*, Warszawa: ORE.
- Byram, Michael. 2020. *Teaching and Assesing Intercultural Commnicative Competence.*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Eurodesk.pl. *Ponadnarodowa mobilność uczniów (PO WER)*. <https://www.eurodesk.pl/granty/ponadnarodowa-mobilnosc-uczniow>
- Knieja Jolanta i Sebastian Piotrowski. 2012. *Nauczanie języka obcego a specyficzne potrzeby uczących się. O kompetencjach, motywowaniu i strategiach*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL/Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.
- Goźlińska, Elżbieta. 1997. *Słowniczek nowych terminów w praktyce szkolnej*. Warszawa: Wydawnictwa CODN.
- Krajka, Jarosław. 2010. Cele zastosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej w procesie uczenia się języka obcego. W: *Nauka języka obcego w perspektywie ucznia*, red. Hanna Komorowska, Warszawa.
- Krawiec, Marek i Kamila Gendera i Marcelina Frankowska. 2019. *Metoda projektu i propozycja jej zastosowania w edukacji językowej w szkole podstawowej*. <https://>

jows.pl/artykuly/metoda-projektu-i-propozycja-jej-zastosowania-w-edukacji-jezykowej-w-szkole-podstawowej.

Kwiatkowski, Stefan. 2018. Kompetencje przyszłości, *Seria Naukowa FRSE*. III, Warszawa: Fundacja Rozwoju Edukacji.

Paroli.pl. *Metoda gramatyczno – tłumaczeniowa*. <https://www.paroli.pl/metoda-gramatyczno-tlumaczeniowa/>

Prensky, Marc., Digital natives, digital immigrants. *On The Horizon*, 9 (5).

Speak-up.pl. *Najpopularniejsze metody nauki języka angielskiego*. <https://www.speak-up.pl/aktualnosci/najpopularniejsze-metody-nauki-jezyka-angielskiego>.

Szpotowicz, Magdalena. 2009. *Nowa podstawa programowa dla języka obcego nowożytnego w klasach I-III.*, Biblioteka Cyfrowa Ośrodka Rozwoju Edukacji CODN, <http://www.bc.codn.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=135&from=pubindex&dirids=18>.

Zalecenia Rady z dnia 22 maja 2018 r w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Tekst mający znaczenie dla EOG) (2018/C 189/01)

Informacje o autorce:

Małgorzata Bułkowska – magister pedagogiki oraz filologii angielskiej, nauczyciel języka angielskiego w Szkole Podstawowej im. Stanisława Staszica w Wąpielsku. W kręgu jej zainteresowań są zagadnienia związane z nauczaniem języka angielskiego oraz pedagogiką.

W szczególny sposób interesują ją nowatorskie metody nauczania oraz indywidualizacja.

Kontakt:

e-mail: gosia.p15@wp.pl